

## งานศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้าผลงานวิจัยที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับงานศึกษาที่สามารถนำมาอ้างอิงแยก  
ได้เป็นเรื่อง ๆ ดังต่อไปนี้

### 2.1 การศึกษาในเชิงเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวกับระบบเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน

Goldsmith (1985) ได้ศึกษาถึงบทบาทของภาคเอกชนกับการพัฒนาชนบทว่า  
อุตสาหกรรมเกษตรสามารถช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อยหรือไม่ กรณีศึกษา 12 ตัวอย่างได้แก่  
ประเทศในลาตินอเมริกา แอฟริกา และเอเชียเพียง 1 ตัวอย่างคือประเทศไทย ในระบบเกษตร  
แบบมีสัญญาผูกพันซึ่งเกี่ยวข้องกับขบวนการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเชื่อมโยงกับเกษตรกรราย  
ย่อยโดยการทำสัญญาการผลิต ให้ความช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อ  
ประกันราคา ปริมาณและคุณภาพของผลผลิตที่บริษัทแปรรูปนำมาใช้เป็นวัตถุดิบ พบว่าระบบ  
เกษตรแบบมีสัญญาผูกพันมีผลต่อการเพิ่มผลผลิต และรายได้แก่เกษตรกรในชนบทเกือบทุกกรณีตัว  
อย่างที่ศึกษา เช่น ในแทนซาเนีย บริษัทยาสูบ Tumbi สามารถเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรในโครง  
การถึง 300% ซึ่งเป็นผลจากการได้รับการถ่ายทอดทางเทคโนโลยี และการใช้ปัจจัยการผลิตที่ทันสมัย  
อย่างไรก็ตามระบบเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันดังกล่าวจะใช้ได้ผลดีกับสภาพสังคมเทคโนโลยี  
และระบบเศรษฐกิจที่เหมาะสมตลอดจนการสนับสนุนจากรัฐ

งานศึกษาของ Glover (1984) ในประเทศด้อยพัฒนา พบว่าระบบเกษตรแบบมีสัญญา  
ผูกพันกับเกษตรกรรายย่อย ในงานศึกษาบางกรณีแสดงถึงควมมีศักยภาพในการจัดการด้านการ  
ถ่ายทอดทางเทคโนโลยี การเข้าสู่ตลาด และผลประโยชน์ต่างๆ ที่เกษตรกรได้รับ และในปี  
1987 Glover ได้ศึกษาถึงการเพิ่มผลประโยชน์ให้แก่เกษตรกรรายย่อยที่อยู่ในระบบเกษตรแบบมี  
สัญญาผูกพันตลอดจนปัญหาการจัดตั้งองค์กรเกษตร และการกำหนดนโยบายในประเทศด้อยพัฒนา  
โดย Glover ให้ความเห็นว่าระบบเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันมีศักยภาพในการเพิ่มผลประโยชน์ให้

แก่เกษตรกรได้มากกว่าระบบเกษตรทั่วไป แต่ในความเป็นจริงแล้วเกษตรกรยังประสบปัญหาต่าง ๆ อยู่บ่อยครั้งในข้อตกลงกับบริษัทที่ทำสัญญากัน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความต้องการให้มืองค์กรเกษตรและการแทรกแซงของรัฐ อย่างไรก็ตามโครงสร้างและจุดประสงค์บางอย่างในระบบเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน ทำให้เกิดความยากลำบากในการรวบรวมเกษตรกรให้เป็นองค์กรเกษตร และการกำหนดนโยบายแทรกแซงที่ได้ผล จึงควรเน้นการหาเงื่อนไขที่ได้ผลโดยไม่มีการแทรกแซงจากรัฐ งานศึกษาของ Glover ได้อธิบายถึงปัญหาที่พบบ่อย ๆ และชี้ให้เห็นถึงทางเลือกที่เป็นประโยชน์ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในระบบเกษตรและมีสัญญาผูกพันเพื่อประโยชน์แก่เกษตรกรรายย่อยและข้อควรระวังในการแทรกแซงของรัฐ ตลอดจนการใช้ระบบเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันเป็นเครื่องมือในการพัฒนาด้านการเกษตร

ส่วนการศึกษาในประเทศไทยนั้น Sompop Manarungsun et al. (2533)

ได้ศึกษาถึงสภาพการผลิต และขบวนการแปรรูปของระบบเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันในภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ โดยให้ความหมายของระบบเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันคือ การรวมเอากระบวนการผลิตสินค้าและการตลาดไว้ในแนวคิด โดยบริษัทผู้แปรรูปได้รับวัตถุดิบโดยไม่ต้องทำฟาร์มเอง ในปริมาณ คุณภาพและเวลาที่ต้องการ ส่วนเกษตรกรได้รับการประกันราคาและความช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น สินเชื่อ ปัจจัยการผลิต คำแนะนำในด้านเทคนิคการผลิต จากบริษัทแปรรูปกรณีตัวอย่างที่ใช้ศึกษาคือ ไก่กระหว่ สับปะรด ปาล์มน้ำมัน และหน่อไม้ฝรั่ง โดยมุ่งศึกษาในหลายด้านที่เกี่ยวกับบทบาทของระบบเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันในด้านรายได้ ผลตอบแทน ความต้องการแรงงานและการให้ความช่วยเหลือด้านปัจจัยแก่เกษตรกร รูปแบบความสัมพันธ์และข้อตกลงระหว่างเกษตรกรกับบริษัทผู้แปรรูป องค์ประกอบที่สำคัญต่อความสำเร็จและล้มเหลวในการดำเนินงาน ตลอดจนปัญหาและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นรวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ

งานวิจัยของอุดม เกิดพิบูลย์ (2532) ได้ศึกษาถึงปัจจัยของความสำเร็จในระบบเกษตรตามสัญญาว่าจ้างในภาคเหนือ ตัวอย่างศึกษาจังหวัดลำปาง เชียงราย เชียงใหม่ พื้นที่ศึกษาคือ ข้าวบาสมชาติ ข้าวโพดฝักอ่อน สตอเบอร์รี่ แดงโซโย มะเขือเทศ ชিংอ่อน และลำไย ระดับความสำเร็จดังกล่าววัดด้วยระดับความพอใจของเกษตรกรในระบบเกษตรตามสัญญาว่าจ้างคือ ผลประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับจริง ลักษณะทางเทคนิคการปลูก ลักษณะด้านการตลาดของพืชที่ปลูก



และสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานของการผลิตและการตลาด การวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดระดับความสำเร็จของการปลูกพืชตามสัญญาว่าจ้าง เป็นรายพืชนั้นแตกต่างกัน และปัจจัยที่เป็นผลประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับจริงนั้น มีความสำคัญกับพืชทุกชนิดโดยส่วนรวม

สำหรับการศึกษาถึงระบบเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันในจังหวัด เชียงใหม่ นั้น ได้มีผู้ทำการศึกษาไว้นานแล้ว ในปี พ.ศ.2518 โดย Laramee ได้ศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรรายย่อยภายใต้ระบบเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน กรณีศึกษาบริษัท Thai Farming ซึ่งเป็นบริษัทที่ดำเนินการผลิตเพื่อเป็นวัตถุดิบป้อนโรงงานแปรรูปในเครือบริษัทเดียวกันเพื่อการส่งออก Laramee พบว่าในทางปฏิบัตินั้นมีปัญหาย่างยากในการดำเนินงาน และการรักษาสัญญาระหว่างบริษัทกับเกษตรกรในโครงการ เช่น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมดูแลและควบคุมการผลิตไม่ทั่วถึง การขาดข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบบการปลูกพืชนั้น ๆ ของบริษัท เกษตรกรไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ และการขาดความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเอง จึงก่อให้เกิดการเข้าใจผิดไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามบริษัทก็ได้พยายามหามาตรการเพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ต่อไปในอนาคต โดยการทำสัญญากับกลุ่มเกษตรกรและแก้ไขสัญญาให้รัดกุมและชัดเจนขึ้น ให้ความรู้แก่เกษตรกร และร่วมมือกันอย่างจริงจังและสอดคล้องกันระหว่างบริษัท กลุ่มเกษตรกร และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

งานศึกษาของชาลี เกตุแก้ว (2532) ซึ่งศึกษาเฉพาะกรณีโครงการส่งเสริมการปลูกมันฝรั่งครบวงจร ที่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันกับบริษัท ยูไนเต็ทฟู๊ดส์จำกัด ซึ่งเป็นโรงงานแปรรูปมันฝรั่งเป็นอาหารสำเร็จรูป ชาลีได้วิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนที่ได้รับจากการปลูกมันฝรั่งภายใต้ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันเปรียบเทียบกับพืชอื่นในระบบการผลิตของเกษตรกร ซึ่งผลการศึกษาพบว่ารายได้สุทธิต่อไร่ของการปลูกมันฝรั่งดีกว่าพืชอื่น ๆ และคิดเป็นรายได้ของเกษตรกรจากการปลูกมันฝรั่งเพื่อเข้าโรงงานเฉลี่ยประมาณร้อยละ 52.5 ของรายได้ทั้งหมดที่เกษตรกรแต่ละครอบครัวได้รับ

## 2.2 การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในด้านเทคโนโลยี

มาตี วีระกิจพานิช (2527) ได้ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการผลิตในทางเศรษฐศาสตร์คือ การเปลี่ยนแปลงในฟังก์ชันการผลิตที่ใช้อยู่ขณะนั้น โดยการเพิ่มปัจจัย

การผลิต ยกเลิกปัจจัยการผลิต หรือลดปัจจัยการผลิต รวมถึงการปรับปรุงคุณภาพของปัจจัยการผลิตที่นำมาใช้ในการผลิตด้วย การเปลี่ยนแปลงนั้นจะเป็นการเพิ่มผลผลิตโดยเสียต้นทุนเท่าเดิม หรือได้ผลผลิตเท่าเดิมแต่เสียต้นทุนต่ำลง นอกจากนี้ยังรวมถึงการสร้างฟังก์ชันการผลิตขึ้นมาใหม่เพื่อนำไปสู่การเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของสินค้าขึ้น ๆ

อำนาจ ส่องเมือง (2527) ได้ทำการศึกษาระบบการทำฟาร์มยาสูบแบบสัญญาผูกพัน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลเกี่ยวกับสัญญาผูกพันและข้อมูลการผลิตยาสูบพันธุ์เตอร์กิชของเกษตรกร 2 กลุ่มคือ กลุ่มเกษตรกรที่ทำสัญญาผูกพันกับโรงงานยาสูบ และกลุ่มเกษตรกรที่ทำสัญญาผูกพันกับบริษัทเอกชน ซึ่งใช้ตัวอย่างบริษัทอาดัมส์ อินเตอร์เนชันแนล จำกัด เพื่อเปรียบเทียบข้อแตกต่างของการดำเนินงานและประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตและประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจของการปลูกยาสูบแบบสัญญาผูกพันระหว่าง 2 ระบบ โดยการประมาณฟังก์ชันการผลิตยาสูบแบบ Cobb-Douglas

$$Y = AX_1^{b_1} X_2^{b_2} \dots X_n^{b_n}$$

โดย Y = ผลผลิต

A = ค่าคงที่

$X_1 \dots X_n$  = ปัจจัยการผลิต

$b_1 \dots b_n$  = สัมประสิทธิ์การผลิตหรือความยืดหยุ่น

เปรียบเทียบประสิทธิภาพทางเทคนิคระหว่างเกษตรกร 2 กลุ่มโดย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

$$MP_{x_i} = \partial Y / \partial X_i, i = 1 \dots n$$

กลุ่มใดมีค่า  $MP_{x_i}$  มากกว่าแสดงว่ามีประสิทธิภาพในการใช้ปัจจัยการผลิตนั้น ๆ มากกว่าและเปรียบเทียบประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจจะระหว่างเกษตรกร 2 กลุ่ม โดยประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจของปัจจัยการผลิตมีค่าสูงสุดเมื่อ

$$\frac{\text{มูลค่าเพิ่มของผลผลิตจากการใช้ปัจจัยการผลิต}}{\text{ราคาปัจจัยการผลิต}} = 1$$

ราคาปัจจัยการผลิต



$$VMP_{xi}/P_{xi} = 1$$

หรือ  $MPP_{xi} \cdot P_y/P_{xi} = 1$

กำหนดให้  $VMP_{xi}/P_{xi} = K_i$

โดย  $K_i =$  สัมประสิทธิ์ของประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจการผลิตที่  $i$

$K_i > 1$  แสดงว่า การเพิ่มการใช้ปัจจัยการผลิต  $i$  ทำให้ได้ผลตอบแทนเพิ่มขึ้น

$K_i < 1$  แสดงว่า การลดการใช้ปัจจัยการผลิต  $i$  ทำให้ได้ผลตอบแทนเพิ่มขึ้น

$K_i$  มีค่าเข้าใกล้ 1 มากเท่าไร แสดงถึงความมีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจมากขึ้น

ผลการศึกษพบว่า การผลิตของเกษตรกรกลุ่มที่ทำสัญญาผูกพันกับโรงงานยาสูบ มีประสิทธิภาพทางเทคนิคสูงกว่ากลุ่มเกษตรกรที่ทำสัญญาผูกพันกับบริษัทเอกชนประมาณ 1.3 เท่า และการผลิตของเกษตรกรกลุ่มที่ทำสัญญาผูกพันกับเอกชนมีการใช้ปัจจัยการผลิต เพื่อให้ได้กำไรสูงสุดในระดับที่เหมาะสมกว่าเกษตรกรกลุ่มที่ทำสัญญากับโรงงานยาสูบ

Pennacchi (1985) ได้ศึกษาถึงการวัดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในการศึกษาพื้นที่ที่เคยอยู่ภายใต้ระบบการจ่ายค่าเช่าแบบ Share-cropping งานวิจัยได้พยายามศึกษาผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตรและป่าไม้ในพื้นที่ 4 แห่ง ซึ่งเป็นศูนย์กลางของประเทศอิตาลี ในช่วงปี ค.ศ.1970 แบบจำลองที่ใช้วิเคราะห์คือ ฟังก์ชันการผลิต ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเพิ่มขึ้นของผลผลิตสุทธิ และผลผลิตที่เพิ่มขึ้นเป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีประมาณ 2/3 ของปัจจัยการผลิตทั้งหมด

Lalwani (1989) ได้ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีของฟาร์มเลี้ยงโคนมในประเทศอินเดียที่มีผลต่อการเพิ่มขึ้นของผลผลิต ระหว่างกลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงวัวพันธุ์ลูกผสมซึ่งเป็นการใช้เทคโนโลยีใหม่ เปรียบเทียบกับกลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงวัวพันธุ์พื้นเมือง โดยใช้ฟังก์ชันการผลิตแบบ Cobb-Dauglas และใช้ค่า F-ratio ทดสอบนัยสำคัญทางสถิติเพื่อแสดงความแตกต่างของเทคโนโลยีระหว่างกลุ่ม และผลการศึกษายอมรับว่าการเลี้ยงวัวพันธุ์ลูกผสมแทนวัวพันธุ์ลูกผสมพื้นเมืองเป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของฟาร์มโคนม

ในระบบเกษตรสัญญาผูกพันที่เต็มรูปแบบนั้น บริษัทแปรรูปจะเป็นผู้ให้ความรู้แก่เกษตรกร

ในด้านเทคโนโลยีการผลิตใหม่ ๆ ด้วย จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาว่า ในสภาพความเป็นจริงแล้วมี การถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่เกษตรกรมากน้อยเพียงใด มีเทคโนโลยีการผลิตที่แตกต่างจาก ระบบเกษตรทั่วไปอย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่ความรู้ต่อไป



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Copyright© by Chiang Mai University  
All rights reserved